

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ, НОРМ І СТАНДАРТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

О.О. Звоненко

*здобувач кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»*

Постановка проблеми. Збільшення з кожним роком інтенсивності та обсяг перевезень, а також число транспортних засобів висувують як однієї з першочергових задач забезпечення дорожнього руху. Цей висновок підтверджується також неблагонадійною динамікою і збільшенням питомої ваги таких злочинів в загальній структурі злочинності.

Специфіка розглянутих злочинів, що обумовлює виділення норм про відповідальність за них в самостійну главу, полягає в тому, що вони відбуваються за безпосереднє використання або зіткнення з джерелами підвищеної небезпеки, при поводженні з якими потрібно точне і неухильне дотримання всіх правил, норм і стандартів, що забезпечують їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами забезпечення безпеки дорожнього руху цікавилися вчені як технічних, так й юридичних наук і серед них слід назвати: А.П. Васильєва, М.І. Вейцмана, Г.І. Грінченка, М.С. Грінберга, В.І. Касинюк, М.І. Коржанського, А.І. Коробєєва, В.П. Тихого та інших.

Мета. Розкрити кримінально-правові засади порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху.

Основні результати дослідження. Розширення обсягів та сфери застосування транспортних засобів підвищує ймовірність збільшення людських та матеріальних утрат, причиною яких є аварійність на дорогах. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щороку у світі гинуть на дорогах близько 1,2 млн людей, а кількість поранених складає близько 10 млн. Ця ж організація прогнозує, що у 2020 р. дорожньо-транспортні пригоди посідатимуть третє місце у світі серед причин втрати здоров'я після серцево-судинних захворювань та тяжких депресій. Економічні втрати від ДТП становлять від 1 до 3 % світового валового продукту.

За ст.288 Кримінального кодексу України кримінальна відповідальність настає за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху, вчинене особою, відповідальною за будівництво, реконструкцію, ремонт чи утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, інших дорожніх споруд, або особою, яка виконує такі роботи, якщо це порушення спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, тяжке тілесне ушкодження або смерть [1, с. 179].

Для досягнення мети забезпечення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху необхідною умовою є не тільки виявлення осіб, які вчинили злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності,

а й забезпечення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху [12, с. 54-66].

У Законі України «Про автомобільні дороги» зазначено, що автомобільна дорога це – лінійний комплекс інженерних споруд, призначений для безперервного, безпечного та зручного руху транспортних засобів [2].

Єдину транспортну систему України складають автомобільні дороги загального користування, вулиці і дороги міст та інших населених пунктів, відомчі (технологічні) автомобільні дороги, автомобільні дороги на приватних територіях. Поліпшення транспортного сполучення та оптимізація мережі автомобільних доріг відповідно до вимог розвитку економіки держави вимагають будівництва нових автомобільних доріг та збереження від руйнування вже існуючих.

Комплекс дорожньо-будівельних робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією та капітальним ремонтом автомобільної дороги, за визначенням Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» [3] і є будівництвом автомобільних доріг.

Правові, економічні, організаційні та соціальні засади забезпечення функціонування автомобільних доріг, їх будівництва, реконструкції, ремонту та утримання визначено, в першу чергу Законом України «Про автомобільні дороги», а також законами України «Про дорожній рух», «Про інвестиційну діяльність», «Про планування і забудову територій», «Про джерела фінансування дорожнього господарства України», «Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» та іншими актами законодавства.

Будівництву автомобільної дороги передують ряд обов'язкових етапів, що починається з вибору земельної ділянки для її розміщення.

Порядок вибору земельних ділянок та погодження питань, пов'язаних з вилученням (викупом) та вибором земельних ділянок для розміщення об'єктів, врегульовано Земельним кодексом та постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 року № 427 «Про затвердження Порядку вибору земельних ділянок для розміщення об'єктів» [10].

Відповідно до частин першої та другої ст.151 Земельного кодексу України особи, зацікавлені у вилученні (викупі), виборі земельних ділянок, зобов'язані погодити з власниками землі і землекористувачами та органами державної влади або органами місцевого самоврядування, згідно з їх повноваженнями, розміри земельних ділянок, передбачені для вилучення (викупу), умови їх вилучення (викупу), а також розміри земельної ділянки, передбачені для її передачі (надання), умови її передачі (надання) з урахуванням комплексного розвитку території, який би забезпечував нормальне функціонування на цій ділянці і прилеглих територіях усіх об'єктів та умови проживання населення і охорону довкілля.

Вибір місця розташування земельних ділянок здійснюють відповідні сільські, селищні, міські, районні, обласні ради, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, Рада міністрів Автономної

Республіки Крим, Кабінет Міністрів України відповідно до їх повноважень щодо вилучення та передачі (надання) цих ділянок.

Порядок розроблення, терміни і процедури погодження, проведення експертизи, розгляду і затвердження містобудівної документації врегульовані Законом України «Про планування та забудову територій» [4].

Планування території здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях відповідними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Порядок вирішення питань забудови земельної ділянки визначений ст.24 зазначеного Закону.

Виконання будівельних робіт повинно здійснюватись лише за наявності дозволу на виконання будівельних робіт, отриманого з урахуванням ст.29 Закону України «Про планування і забудову територій» та відповідно до Порядку надання дозволу на виконання будівельних робіт, затвердженого наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики від 5 грудня 2000 року № 273, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 грудня 2000 року за № 945/5166 [4].

Механізм та строки проведення державної експертизи містобудівної документації визначає Порядок проведення державної експертизи містобудівної документації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 року № 522.

Склад та зміст вихідних даних для проектування об'єктів містобудування і механізм їх надання визначається Порядком надання вихідних даних для проектування об'єктів містобудування, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 року № 489.

Механізм фінансування капітального будівництва за рахунок коштів державного бюджету з метою забезпечення цільового та ефективного використання державних коштів визначає Порядок державного фінансування капітального будівництва затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1764 [8].

Проектно-кошторисна документація та титул будови затверджується відповідно до Порядку затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2007 року № 1269 [5].

Загальні умови є обов'язковими для врахування під час укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві незалежно від джерел фінансування робіт, а також форми власності замовника та підрядника (субпідрядників).

Актуальним питанням будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг є фінансування цих робіт.

Законодавством передбачені різні шляхи фінансування будівництва автомобільних доріг:

1) з використанням бюджетних коштів – будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання автомобільних доріг загального користування;

2) за рахунок бюджетів міст та інших населених пунктів, а також інших джерел фінансування, визначених законодавством – будівництво, реконструкція, ремонт та утримання вулиць і доріг міст та інших населених пунктів;

3) за рахунок юридичних або фізичних осіб – будівництво, реконструкція, ремонт та утримання відомчих (технологічних) та автомобільних доріг на приватних територіях;

4) а також будівництво доріг за кошти інвесторів.

Недостатнє фінансування дорожнього господарства стримує оновлення матеріально-технічної бази, негативно впливає на якість автомобільних доріг і споруд на них, не забезпечує швидкого, комфортного, економічного і безпечного перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом.

Законом України від 18 вересня 1991 року № 1562-ХІІ «Про джерела фінансування дорожнього господарства України» визначено, що у держбюджеті щорічно передбачаються видатки на фінансування робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом і утриманням автодоріг.

З цією метою у складі Державного бюджету України мав бути створений Державний дорожній фонд. Проте у 2009-202013 роках дія статті 3 цього Закону в частині формування дорожніх фондів щорічно призупинялася законами про державний бюджет. Державний дорожній фонд так і не був створений.

Крім того, цим Законом передбачено, що управління коштами дорожніх фондів здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Проте на сьогодні такий Порядок відсутній.

Законами про державний бюджет щорічно призупинялася дія статті 40 Закону України від 08.09.2005 № 2862-ІУ «Про автомобільні дороги» [2], якою передбачено фінансування нового будівництва та реконструкція об'єктів дорожнього господарства із загального фонду державного бюджету.

Розподіл коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг міст та інших населених пунктів здійснюється відповідними органами місцевого самоврядування, у віданні яких вони знаходяться, з метою збереження та розвитку вулично-дорожньої мережі відповідно до пріоритетів, визначених державними програмами та перспективними планами розвитку транспортної системи міст та інших населених пунктів, з урахуванням фактичного стану вулично-дорожньої мережі.

Спрямування коштів у 2014 році, отриманих до спеціального фонду Державного бюджету України згідно з окремим пунктом ст.6 виходить, що Державне агентство автомобільних доріг України, звільняється від зобов'язання надавати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань за наданими у 2014 р. державними гарантіями та сплачувати до державного бюджету плату за їх отримання [6].

Залучення фінансових ресурсів суб'єктів інвестиційної діяльності в будівництво автомобільних доріг через механізм концесій є на сьогодні питанням, що потребує окремої уваги.

Правові умови для запровадження концесійного механізму створені Законом України «Про концесії», який прийнято з метою підвищення

ефективності використання державного та комунального майна і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах).

Цим Законом визначено поняття та правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна, а також умови і порядок її здійснення.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» від 15 січня 2009 року № 891-VI [7] створило умови для залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів для будівництва, реконструкції автомобільних доріг на концесійних засадах.

Згідно з цим Законом концесіодавець може частково фінансувати (співфінансувати) будівництво та/або експлуатацію автомобільних доріг на умовах концесії в обсягах та порядку, визначених концесійним договором, за рахунок коштів, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для розвитку мережі та утримання автомобільних доріг загального користування.

Об'єкти концесії у сфері будівництва та/або експлуатації автомобільних доріг можуть бути передані у концесію лише за умови прийняття рішення Кабінетом Міністрів України на підставі техніко-економічного обґрунтування.

Забезпечуючи розвиток автомобільних доріг Урядом України вживаються заходи, спрямовані на: реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування; забезпечення будівництва та поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг; розроблення механізму спільної участі держави та приватних інвесторів у будівництві автомобільних доріг, порядку вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб, зокрема для будівництва автомобільних доріг.

У 2010 р. Кабінету Міністрів України було схвалено Транспортну стратегію на період до 2020 р. У Загальній частині документу визнавалося, що серйозними проблемами галузі транспорту є значний знос основних виробничих фондів, зокрема рухомого складу, недостатній обсяг інвестицій, необхідних для оновлення та забезпечення інноваційного розвитку матеріально-технічної бази галузі, обмеженість бюджетного фінансування та амортизаційних відрахувань, недосконалість механізму лізингу, низький рівень використання транзитного потенціалу держави.

Невідкладного вирішення потребують питання технічного переоснащення та модернізації об'єктів інфраструктури залізниць, аеропортів та морських портів, забезпечення розвитку мережі автомобільних доріг загального користування відповідно до темпів автомобілізації країни. Протягом останніх двадцяти років протяжність автомобільних доріг практично не збільшувалася, їх щільність значно менша, ніж у розвинутих країнах. Незадовільним є стан автомобільних доріг, зокрема 51,1% доріг не відповідають вимогам до рівності, 39,2% – до міцності. Середня швидкість руху на автомобільних дорогах у 2-3 рази нижча, ніж у західноєвропейських державах [11].

Висновки. Отже, наведене свідчить про те, що більшість нормативних актів, які стосуються фінансування, будівництва, реконструкції автомобільних доріг не виконується (наприклад, дія ст.40 Закону України від 08.09.2005

№ 2862-IV «Про автомобільні дороги», якою передбачено фінансування нового будівництва та реконструкція об'єктів дорожнього господарства із загально-го фонду державного бюджету).

І хоча розподіл коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг міст та інших населених пунктів здійснюється відповідними органами місцевого самоврядування, у віданні яких вони знаходяться, з метою збереження та розвитку вулично-дорожньої мережі відповідно до пріоритетів, визначених державними програмами та перспективними планами розвитку транспортної системи міст та інших населених пунктів, з урахуванням фактичного стану вулично-дорожньої мережі, все ж таки фінансування здійснюється не в повному обсязі. І, як слідство, при будівництві доріг використовуються неякісні матеріали, це веде до постійного ремонтування автодоріг, залізничні переїзди облаштовуються не сучасним обладнанням тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. № 25–26. – Ст. 288.

2. Про автомобільні дороги: Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, №51 із змінами, внесеними згідно із Законами від 29.05.2014, ВВР, 2014, №29. – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-15>

3. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг: Закон України від 11 січня 2000 року. - [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/1286-14>

4. Про планування і забудову територій: Закон України із змінами і допов. від 03.02.2009 [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://mafguard.org.ua/index.php>

5. Про затвердження Порядку проведення державної експертизи інвестиційних проєктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 701. – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/701-2011-%D0%BF>

6. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік»: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 35, ст.1180 – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1622-18>

7. Про внесення змін до Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг»: Закон України. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 25, ст. 312. - [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/891-17>

8. Порядок державного фінансування капітального будівництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1764. – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1764-2001-%D0%BF>

9. Про внесення змін до Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України. – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/154-2013-%D0%BF>

10. Про затвердження Порядку вибору земельних ділянок для розміщення об'єкти: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 р. № 427 Київ. –

[Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/427-2004-%D0%BF>

11. Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України Розпорядження від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р Київ. – [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>

12. *Алексеев И.С.* Транспортные преступления. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1957. – 144 с.

Звоненко О.О. Кримінально-правові засади порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху

У статті наведені кримінально-правові засади, що стосуються будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг. Зроблено висновок про дію підзаконних актів та їх виконання, що стосуються забезпечення дорожнього руху.

Ключеві слова: будівництво, реконструкція, Закон, автомобільні дороги, фінансування, капітальний ремонт.

Звоненко Е.А. Уголовно-правовые основы нарушения правил, норм и стандартов, касающихся обеспечения дорожного движения

В статье приведены уголовно-правовые основы, касающиеся строительства, реконструкции и ремонта автомобильных дорог. Сделан вывод о действии подзаконных актов и их выполнении, касающихся обеспечения дорожного движения.

Ключевые слова: строительство, реконструкция, Закон, автомобильные дороги, финансирование, капитальный ремонт.

Zvonenko E. Criminal legal basis of violation of the rules, regulations and standards relating to road safety

The article presents the basics of criminal law relating to the construction, reconstruction and repair of roads. It is concluded that the action of regulations and their implementation regarding road safety.

Keywords: construction, reconstruction, law, roads, funding overhaul.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2014.